

◆ Tarix olduğu kimi

Vətən müharibəsindəki məğlubiyyətdən sonra kapitulyasiya aktına imza atmağa məcbur olan Ermənistan üçtərəfli Bəyanatın 4-cü bəndində nəzərdə tutulan müddəanı yerinə yetirməkdən boyun qaçırırdı - Qarabağ iqtisadi rayonunda, Rusiya sülhməramlılarının müvafiqi yerləşdiyi ərazilərdə qalan qanunsuz erməni hərbi birləşmələri ərazilərimizi tərk etmədilər. Azərbaycan xəbərdarlıqlarına məhəl qoymayan Ermənistan rəhbərliyi isə əksinə, hərbi birləşmələri silahlandırmaqla məşğul idi. Təbii ki, təhlükəsizliyin təminatı, suverenliyimizin tam bərpası baxımından erməni silahlıları torpaqlarımızdan qovulmalı idi.

2023-cü il sentyabrın 19-da Qarabağ bölgəsindəki erməni silahlı qüvvələrinin bir sıra genişmiqyaslı hərbi təxribatlarına və terror hücumlarına cavab olaraq Ali Baş Komandanın əmri ilə lokal xarakterli antiterror tədbirlərinə başlanıldı.

44 günlük İkinci Qarabağ müharibəsində öz qüdrətini, gücünü göstərən Azərbaycan Ordusu cəmi 23 saata qanunsuz erməni birləşmələrini darmadağın edərək 18 minlik hərbi qruplaşmanı əg bəyraq qaldırmağa məcbur etdi. Qarabağın erməni sakinlərinin nümayəndələrinin Rusiya sülhməramlı kontingenti vasitəsilə müraciəti nəzərə alınaraq, sentyabrın 20-də saat 13:00-da antiterror tədbirləri dayandırıldı.

Beynəlxalq humanitar hüquq norma və prinsiplərinə əsasən, Qarabağda yaşayan heç bir erməni mülki əhaliyə zərər yetirmədən, mülki obyektə hədəf almadan, yüksək peşəkarlıqla əməliyyatları icra edən ordumuz dəqiq zərbələrlə düşmənin 1761 hədəfini sıradan çıxarmış, qısa zaman ərzində 90-dan çox döyüş mövqeyini ələ keçirmişdi. Ordumuzun dəqiq zərbələri nəticəsində düşmənin 8 tank, 22 artilleriya vasitəsi, 14 minaatan, 3 zənit kompleksi, 8 REM vasitələri, 9 hərbi nəqliyyat vasitəsi olmaqla silah və texnikası məhv edildi. Həmçinin əməliyyatın nəticəsi olaraq 1731 müxtəlif döyüş texnikası, artilleriya vasitələri, zənit-raket qurğuları, hərbi avtomobil, xüsusi texnika və digər döyüş vasitələri, eləcə də 18664 atıcı silah düşməndən müsadirə edilərək götürüldü.

Bu gün 13 istiqamətdə həyata keçirilən əməliyyatlar nəticəsində 24 saatdan da az müddətdə 18 minə yaxın qanunsuz silahlılar tam çökdürüldü, suverenliyimizin tam bərpası ilə başa çatan, separatizmə son qoyan lokal xarakterli antiterror tədbirlərindən bir il ötür.

Regionda yeni konfigurasiyaya yol açan mühüm tarixi hadisə

Siyasi ekspert Bəhruz Məhərrəmov qeyd edir ki, Azərbaycan Konstitusiyasının 9-cu maddəsinə əsasən, ölkəmiz başqa dövlətlərin müstəqilliyinə qəsd vasitəsi və beynəlxalq münasibətlərin həlli üsulu kimi müharibəni rədd edir: "Biz ümumbəşəri dəyərlərə sadıq olaraq dünya xalqları ilə dostluq, sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşamaq və bu məqsədlə qarşılıqlı fəaliyyət göstərməyi ali konstitusional niyyət kimi müəyyən etmişik və başqa dövlətlərlə münasibətlərimizi hamılıqla qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq normalarında nəzərdə tutulan prinsiplər əsasında qururuq. Otuz ilə yaxın bir dövrdə Ermənistanın Azərbaycan ərazilərində 20 faizdən artıq işğalın həyata keçirilməsi sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlərə bəxşən, Azərbaycan hər zaman qeyd edilən prinsiplərə sadıq qalıb, dialoqla problemlərin köklü şəkildə həll ediləcəyinə inanımı itirməyib. Lakin Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyanın 2018-ci ildə o zaman işğal altında olan Xankəndi stadionunda "Qarabağ Ermənistanıdır, nöqtə" bəyanatını verməsi bölgədə sülh və sabitliyin dialoq vasitəsilə təmininə ümidləri tamamilə qırdı. Ermənistan isə daha da irəli gedərək "yeni müharibə və yeni torpaqlar" tezisini ortaya atmaqla bölgədə gərginliyin qayılmaq olduğunu siqnalları verməyə başladı və 2020-ci ildə işğalın dairəsini genişləndirmək məqsədilə Azərbaycana qarşı başlanan əməliyyatlar ordumuzun əks-həmləsi ilə işğal və təcavüzə son qoyulması ilə nəticələndi. İlham Əliyevin müzəffər Ali Baş Komandanlığında qazanılan bu Zəfərin nəticəsi olaraq Ermənistan

Azərbaycanın işğal altında olmuş 3 rayonunu bir güllə belə atmadan boşaltmağa məcbur oldu".

Mütəxəssis bildirir ki, Vətən müharibəsindəki Zəfərimizə baxmayaraq, Azərbaycanın beynəlxalq humanitar hüququ rəhbər tutulması, bütün addımlarında humanist dəyərlərə və insan amilinə xüsusi önəm verməsi Ermənistan və havadarları tərəfindən sui-istifadə edilməyə başlanılıb. Əvvəllər Azərbaycan ərazilərinin işğal faktoruna ölkəmiz əleyhinə təzyiqlə mexanizmi kimi baxan Qərb imperiализmi 2020-ci ildən etibarən ölkəmizin beynəlxalq hüquqla tanınan Qarabağ iqtisadi rayonunda o zaman mövcud olan separatçı xunta rejiminə özünün yeni rıçağı kimi baxmağa başladı.

Beləliklə, Vətən müharibəsindən sonrakı 3 il ərzində separatçıların sürətlə silahlanması, Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin isə ciddi şəkildə minalanması sayəsində ehtiva olunan təhlükəli konfigurasiya formalaşdı. Vətən müharibəsinin ardınca Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin aralıq dövrdə həyata keçirdiyi əməliyyatlara baxmayaraq, separatçı rejim, o cümlədən Qarabağda mövcud olan qeyri-qanuni erməni silahlı birləşmələri təxribatlar törətməyə ara verməyərək, xüsusən Qərb imperiализminin heç bir faktiki əsasə və real gücə söykənməyən təzyiqlə cinayətkar davranışlarının ohatəsini hər gün genişləndirirdilər. Xüsusən, Azərbaycan ərazilərinin minalanmasının daha da intensivləşməsi, həmçinin 2021-ci il Ermənistan istehsalı olan minlərlə Azərbaycan ərazisində aşkarlanması prosesin getdikcə dəzül-məz hal aldığı, minalanmanın daha çox mülki şəxsləri hədəflədiyini aşkar formada nümayiş etdirirdi. 2023-cü il sentyabrın 19-da, səhər saatlarında Ermənistan silahlı birləşmələrinin törətdiyi növbəti terror aktı nəticəsində 4-ü polis, 2-si mülki şəxs olmaqla, 6 nəfərin mina terrorunun qurbanına çevrilməsi Azərbaycanı adekvat addımlar atmağa vadar etdi.

Beləliklə, 2023-cü il sentyabrın 19-da Azərbaycan Silahlı Qüvvələri antiterror tədbirlərinə start verərək cəmi 1 gün ərzində qarşıya qoyulan vəzifələri ləyaqətlə yerinə yetirib ölkəmizin bütün ərazilərində dövlət suverenliyini bərqərar etdi. Prezident İlham Əliyevin xalqa 20 sentyabr 2023-cü il tarixli müraciətində də ifadə etdiyi kimi, terrorçular cəzalandırıldı və Ermənistanla bir daha göstərildi ki, onların istənilən təxribatının layiqli cavabı verilecək.

Ekspertin sözlərinə görə, daha öncə Prezidentin qətiyyəti ilə Laçın sərhəd-buraxılış məntəqəsinin təsis olunması bu prosesdə Azərbaycanın qətiyyətli davranışlar sergiləməsinə şəhə doğurmuşdu. Antiterror tədbirləri Azərbaycan hərbi qüvvələrinin qəhrəmanlıq, şücaət, peşəkarlığı ilə rəyef şəraitinin ordumuzun əleyhinə olmasına, həmçinin düşmənin 30 ildən artıq bir müddətdə ciddi istehkamlar və əlverişli mövqədə əməliyyat şəraitinə nəzərət imkanlarına baxmayaraq, bütün gözləntilərimizi cəmi bir neçə saat ərzində realizə edib.

B.Məhərrəmov qeyd edir ki, antiterror tədbirləri ilk baxışda Azərbaycan ərazilərinin kiçik bir hissəsini ohatələyən hərbi əməliyyatlar kimi görünə bilər, əslində, məzmun və mahiyyətinə görə global əhəmiyyət daşıyır və beynəlxalq hüquq adına çox ciddi önəm malikdir. İlk növbədə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Müzəffər Ali Baş Komandanlığında 23 saatda 30 il davam etmiş işğal və təcavüzə, o cümlədən möhkəmlənməmiş və davamlı olaraq Qərb imperiализmindən dəstək alan separatizmə son qoyması beynəlxalq hüququn ümumtəminatı normalarında əksini tapan dövlətlərin ərazi bütövlüyü və daxili işlərinə qarşılıqlı yolverilməzliyi prinsiplərinin tənənsəsi oldu. Otuz il ərzində separatçılara və Qarabağdakı

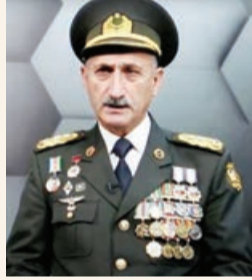
Və son qələbəyə doğru gedilən 35 il

Bəhruz Məhərrəmov:

- Ən azı ötən 100 il ərzində ərazisində baş qaldıran, yaxud bu və ya digər subyektlər tərəfindən dəstəklənən separatizmi mübarizədə somərəli həll üsulu tətbiq edə bilməmişdi. Lakin Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli siyasəti, Azərbaycan Ordusunun güc və imkanları bizə separatizmi probleminə hərbi-siyasi yolla kökündən çözməyə imkan yaratdı və bir çox beynəlxalq təcavüzkar tərəfindən dəstəklənən Ermənistan Azərbaycana ikinci kapitulyasiya aktı imzalamaya məcbur oldu. Antiterror tədbirlərinin beynəlxalq hüquq adına digər mühüm göstəricisi Prezident İlham Əliyevin dünyaya beynəlxalq humanitar hüquq dərəcəsi keçməsi oldu.

Şair Ramaldanov:

- Antiterror tədbirləri böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu əməliyyatlarda Azərbaycan Ordusu yüksək peşəkarlığı ilə seçilib. Tarixdə indiyə kimi mülki infrastrukturaya, mülki əhaliyə heç bir ziyan vurmadan belə bir antiterror tədbiri keçirilməyib. Azərbaycan bütün proseslərə nəzarət edərək, antiterror tədbirlərinə mükəmməl hazırlaşaraq peşəkarlığı nəticəsində, zərgər dəqiqliyi ilə hərbi hədəfləri məhv edərək qarşıya qoyulan tapşırığı uğurla icra etdi. Bununla Xankəndidə də Azərbaycan bayrağı ucaldıldı. Ali Baş Komandan İlham Əliyev Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin nəyə qadir olduğunu, xalqın yumruq kimi birləşdiyini və özünün məharətli sərkərdəliyini dünyaya sübut etdi.

Ədalət Verdiev:

- Antiterror tədbirlərinin həyata keçirilməsi 2022-ci ilin mart ayının 26-da Fərrux əməliyyatı ilə başladı. Bundan sonrakı dövrdə Qırx qız və Sarıbaşa yüksəklikləri, Şuşa rayonunun Zamanpöyəsi və Allahqulular kəndləri düşməndən azad edildi. Digər tərəfdən isə Laçın sərhəd-qəsd məntəqəsi quruldu və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü tamamilə təmin edildi. Cəmi bir gün ərzində Azərbaycan erməni silahlılarını darmadağın edərək onları ikinci kapitulyasiya aktını imzalamaya, silahlarını təhvil verərək ərazilərimizdən çıxmağa məcbur etdi. Bununla da Azərbaycan tarixində ilk dəfə olaraq ərazisində separatçı rejimin mövcudluğuna tamamilə son qoydu.

xunta rejiminə Azərbaycana qarşı törətdiyi və təsir rıçağı kimi baxan Qərbin bu ələtdən məhrum edilməsi, həmçinin Cənubi Qafqazda suverenlik adına mühüm bir mərhələnin startı oldu. Eyni zamanda separatizmə son qoymaqla Azərbaycan dövlətləri dünyada tarixində getdikcə vəsət alan bu problemin köklü həllinə qısa müddət ərzində effektiv şəkildə nail olan ilk beynəlxalq subyekt oldu. Həqiqətən də, ən azı ötən 100 il ərzində ərazisində baş qaldıran, yaxud bu və ya digər subyektlər tərəfindən dəstəklənən separatizmi ocağı olan heç bir dövlət bu problemə mübarizədə somərəli həll üsulu tətbiq edə bilməmişdi. Lakin Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli siyasəti, Azərbaycan Ordusunun güc və imkanları bizə separatizmi probleminə hərbi-siyasi yolla kökündən çözməyə imkan yaratdı və bir çox beynəlxalq təcavüzkar tərəfindən dəstəklənən Ermənistan Azərbaycanla ikinci kapitulyasiya aktı imzalamaya məcbur oldu. Antiterror tədbirlərinin beynəlxalq hüquq adına digər mühüm göstəricisi Prezident İlham Əliyevin dünyaya beynəlxalq humanitar hüquq dərəcəsi keçməsi oldu. Əməliyyatlar başlamazdan öncə mahiyyətinə görə global əhəmiyyət daşıyır və beynəlxalq hüquq adına çox ciddi önəm malikdir. İlk növbədə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Müzəffər Ali Baş Komandanlığında 23 saatda 30 il davam etmiş işğal və təcavüzə, o cümlədən möhkəmlənməmiş və davamlı olaraq Qərb imperiализmindən dəstək alan separatizmə son qoyması beynəlxalq hüququn ümumtəminatı normalarında əksini tapan dövlətlərin ərazi bütövlüyü və daxili işlərinə qarşılıqlı yolverilməzliyi prinsiplərinin tənənsəsi oldu. Otuz il ərzində separatçılara və Qarabağdakı

obyektin və evin hədəfə alınmaması Azərbaycanın beynəlxalq humanitar hüquqa böyük töhfəsi və bu istiqamətdə dövlətlərin fəaliyyəti üçün zəruri yol xəritəsinə çevrilib. O qeyd edir ki, antiterror tədbirləri Azərbaycan tarixinin qızıl səhifələrindən biri və regionda yeni konfigurasiyaya yol açan mühüm siyasi tarixi hadisədir. Azərbaycan məhz antiterror tədbirləri ilə bölgənin inkişafında, tərəqqisində, habelə təhlükəsizlik konfigurasiyasında yeni bir dövrə başladıb, sülh, sabitlik və rifah üçün yeni tarixi ekosistemə start verib. Bu monada müstəqil, qüdrətli Azərbaycan var olduqca lokal xarakterli antiterror tədbirləri dövlətimizin qüdrətini, liderimizin qətiyyəti və xalqımızın qəhrəmanlığının inikası olaraq əbədi şəkildə Azərbaycan tarixində qalacaq.

Separatizmin sonu

"Qarabağda separatizmin formalaşmasını müəyyən şərait yaratmışdı. Lakin 1988-ci ildən başlayan separatizmə 2023-cü ildə birləşmiş son qoyuldu".

Bu fikirləri isə ehtiyatda olan polkovnik, hərbi ekspert Şair Ramaldanov söylədi. Tarixə qısa ekspert edən hərbi ekspert baş verən proseslərin əvvəlindəki hadisələri xatırladı: "Həmin dövrdə sovetlər birliyi çökdü, Qorbaçovun xəyanətkar siyasəti SSRİ-nin dağılmasına gətirib çıxardı. Çoxları haqlı olaraq deyirdi ki, SSRİ-nin dağılması "Dağlıq Qarabağ"da separatizmin baş qaldırılmasından başladı. Azərbaycan o zaman gərgin siyasi proseslər, vətəndaş müharibəsi təhlükəsi, xaricdən müdaxilələr vəziyyəti ağırlaşdırırdı. Azərbaycan yalnız

daxildəki erməni separatizmi tərəfindən deyil, həm cənubda, həm də şimalda baş qaldıran separatizmi hərəkəti tərəfindən parçalanırdı, bu qüvvələr xaricdən idarə olunurdular. Azərbaycanın daxilində siyasi rəhbərlikdəki şorışsızlıq, şəxsi maraqlara üstünlük verilməsi separatizmi gücləndirirdi. Belə vəziyyətdə Azərbaycanın, xalqın güclü liderə ehtiyacı var idi. Tarixdə həmişə belə olub - ən kritik zamanlarda tarix özü xalqı belə bir şəxsiyyətə istiqamətləndirir. Yarınkı vəziyyətdə baş Ulu Öndərə müraciət edən xalq onu təkidlə respublika rəhbərliyinə dəvət etdi. Azərbaycanın dağılmasın, separatizmin, vətəndaş müharibəsinin qarşısını almaq üçün xalqımız Ümummilli Lider Heydər Əliyevi xilaskar kimi seçdi. Ulu Öndər də son nəfəsinə kimi öz vətəninə, xalqına sədaqətli xidmət göstərdi".

Ş.Ramaldanov vurğulayır ki, Heydər Əliyev xalqın xilası üçün təhlükəli bir vəziyyətdə Bakıya gələrək bütün prosesləri üstalığı, məharətlə idarə edərək xalqı bələdlərdən qurtardı. Ulu Öndər həm şimalda, həm də cənubda separatizmin qarşısını aldı, vətəndaş müharibəsinə yol vermədi, düşmənin işğal prosesinin genişlənməsini dayandırdı. Hətta 1994-cü ildə iki gün davam edən uğurlu əks-hücum - Horadiz əməliyyatı nəticəsində Silahlı Qüvvələrimiz 30 kilometrə qədər irəliləyərək 22 yaşayış məntəqəsini azad etdi.

Ulu Öndər özündən sonra onun şah əsəri sayılan Azərbaycan Silahlı Qüvvələri üçün Ali Baş Komandanı yetişdirdi. Xalq Ulu Öndərin varisi olan, vətəndaşların etimadını qazanan cənab İlham Əliyevi Prezident seçdi. Ali Baş Komandan

yaşayış məntəqələrinə və dinc əhaliyə təhlükə törətdirdilər. Əlbəttə bu, çox davam edə bilməzdi. Azərbaycan Ordusuna inanan Ali Baş Komandan antiterror tədbirləri keçirməklə bağlı qərar qəbul etdi. Azərbaycan Ordusu yenə qısa zamanda - cəmi bir sutkada üçtərəfli Bəyanatda nəzərdə tutulmuş 4-cü bəndi özü icra etdi. Qanunsuz erməni hərbi birləşmələrini tərk-silah edərək ölkəmizdə separatizmi yuvasını darmadağın etdi. Beləliklə, Azərbaycan torpaqlarında suverenlik tam şəkildə bərpa olundu".

Antiterror tədbirlərinin böyük əhəmiyyətə malik olduğunu deyən Ş.Ramaldanov bildirdi ki, bu əməliyyatlarda Azərbaycan Ordusu yüksək peşəkarlığı ilə seçilib. Tarixdə indiyə kimi mülki infrastrukturaya, mülki əhaliyə heç bir ziyan vurmadan belə bir antiterror tədbiri keçirilməyib. Azərbaycan bütün proseslərə nəzarət edərək, antiterror tədbirlərinə mükəmməl hazırlaşaraq peşəkarlığı nəticəsində, zərgər dəqiqliyi ilə hərbi hədəfləri məhv edərək qarşıya qoyulan tapşırığı uğurla icra etdi. Bununla Xankəndidə də Azərbaycan bayrağı ucaldıldı. İllər keçəcək bütün bu əməliyyatlar tarixçilər, politoloqlar, hərbiçilər tərəfindən təhlil olunacaq.

Ekspert dedi ki, ordu formalaşdırıb güclülər sırasına çıxaran Ali Baş Komandan İlham Əliyev Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin nəyə qadir olduğunu, xalqın yumruq kimi birləşdiyini, özünün məharətli sərkərdəliyini dünyaya sübut etdi.

Bir günə qalmadağın edilən erməni separatçıları

Hərbi ekspert Ədalət Verdiev qeyd edir ki, Ermənistanın üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirməməsi, xüsusilə, Rusiya hərbi kontingentinin müvafiqi nəzarətdə olan Qarabağ iqtisadi rayonundan erməni silahlılarını çıxarmaması Azərbaycanı adekvat addımlar atmağa vadar etdi: "Əslində, Rusiya sülhməramlılarının müvafiqi nəzarətdə olan ərazilərdə antiterror tədbirlərinin həyata keçirilməsi 2022-ci ilin mart ayının 26-da Fərrux əməliyyatı ilə başladı. Bundan sonrakı dövrdə Qırx qız və Sarıbaşa yüksəklikləri, Şuşa rayonunun Zamanpöyəsi və Allahqulular kəndləri düşməndən azad edildi. Digər tərəfdən isə Laçın sərhəd-qəsd məntəqəsi quruldu və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü tamamilə təmin edildi".

O xatırladı ki, bunlardan sonra Azərbaycan "seytan yuvası"nda yerləşən separatçı rejimin loğv edilməsi üçün əməliyyatlara başlayıb. Bu əməliyyatlara başlanılması əsasən Ermənistanın Azərbaycan ərazilərinə şəxsi heyət, silah, hərbi texnika, minalar daşması ilə əlaqədardır. Bu minalar da antiterror tədbirlərindən bir müddət əvvəl 6 nəfər polis və mülki vətəndaşlardan ibarət heyətin ölümünə səbəb olmuşdu. Bölli olmuşdu ki, bu minalar ermənilər müharibədən sonra bu ərazilərdə basdırıblar. "Daha sonra Azərbaycanın erməni silahlılarının ərazilərimizdə tamamilə təminlənməsi üçün əməliyyata başlaması mütləq sosial sifəti olan qadın formalaşdı. Cəmi bir gün ərzində Azərbaycan erməni silahlılarını darmadağın edərək onları ikinci kapitulyasiya aktını imzalamaya, silahlarını təhvil verərək ərazilərimizdən çıxmağa məcbur etdi. Bununla da Azərbaycan tarixində ilk dəfə olaraq ərazisində separatçı rejimin mövcudluğuna tamamilə son qoydu", - deyərək vurğulayır.

Beləliklə, 1988-ci ildən Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində kök salmış separatçı rejimi dövlətimizin öz gücü hesabına 2023-cü il sentyabrın 20-də cəmi 23 saat 43 dəqiqədə darmadağın edildi. Onların kökü Azərbaycan torpaqlarından birləşikliyi kəsildi. Bununla da illərə işğala, təcavüzə, terrora məruz qaldığı halda heç bir beynəlxalq təşkilatın həll edə bilmədiyi, daha doğrusu, gərməzənd gəldiyi haqsızlığa, ədalətsizliyə Azərbaycanın hərbi gücü ilə qalib gəldi. Ölkəmizin ərazi bütövlüyü suverenliyi tam təmin edildi. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun hər qarışında Azərbaycanın üçrəngli bayrağı qaldırıldı. Xankəndidə qaldırılan şanlı hilal isə qələbəmizin möhürü oldu.

Əsmər QARDAŞANOVA,
"Azərbaycan"